

ПРОЦЕС РИТОРИЗАЦІЇ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Палихата Елеонора Ярославівна

*доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
karp24@ukr.net*

Риторична наука виділяє сьогодні різні види красномовства, серед яких важливе місце посідає педагогічне. Воно є мистецтвом впливу вчителя на учнів із метою їх навчання і виховання. Педагогічне красномовство пов'язане з майстерністю вчителя, який, володіючи словом, переконливо впливає на розум, пам'ять, мислення школярів: фахово подає наукову інформацію, сприяє виконанню навчальних завдань, спрямованих на вироблення мовно-мовленнєвих умінь і навичок. Зважаючи на силу вчительського слова, під час вивчення риторики у педагогічному навчальному закладі особливу увагу слід приділяти саме педагогічному красномовству як мистецтву навчально-виховного процесу. Це наука про виразний мовленнєвий вплив і взаємодію у навчально-виховному процесі, що дає можливість ефективно використовувати слово як інструмент думки, мислення, переконання і виховання.

Мета дослідження – висвітлення етапів формування риторичної майстерності майбутнього учителя-філолога, спрямованої на вироблення риторичної культури школяра.

Відзначимо, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства «освіта поступово, але непинно еволюціонує в бік риторизації навчального процесу ..., закладаються прекрасні методичні традиції плекання риторичних здібностей молодих поколінь» [2, с. 6]. *Риториція* – це «механізм (процес) переосмислення предмета і способів його викладання, організації освітнього процесу як повноцінного діалогового спілкування за канонами риторики» [1, с. 131] з використанням монологічних реплік як компонентів діалогів.

На нашу думку, лінгводидактична дефініція *риторизації* – це навчально-виховний процес, що ґрунтується на основі використання монологічного (для учня – повна відповідь вивченого, вираження

власних думок; учителя – пояснення, розповідь, міні-лекція), діалогічного (бесіди «учитель – учні»: фронтальна, евристична, підсумкова; обговорення) і полілогічного мовлення (попередня підготовка дискусії, диспуту як демонстрація умінь і навичок продуктивної риторизації школяра) з метою формування комунікаційних якостей, вироблення риторичної культури спілкування. Процес активної риторизації дітей розпочинається з дошкільного віку, продовжується у початкових, основних і старших класах загальноосвітньої школи, вищих навчальних закладах і постійно вдосконалюється упродовж життя людини. У рамках риторизації проводиться навчально-виховний процес студентів, позааудиторна самоосвіта, підготовка до конференцій, круглих столів, дискусій, диспутів і виголошення підготовлених або спонтанних висловлювань.

Сьогоднішній студент ВНЗ – це передусім колишній учень, який пройшов довгий навчальний мовленнєвотворчий шлях, починаючи зі слухання змісту текстів, згодом – відтворення почутого чи прочитаного, далі – продукування реплік, монологічних текстів та їх виголошення. На формування риторичної майстерності студента-філолога впливають такі навчальні предмети, як: сучасний курс української літературної мови, стилістика і культура мовлення, лінгвістичний аналіз тексту і риторика, українська література та інші, у програмах яких звертається увага на розвиток мовлення студента, продукування тестів з урахуванням мовних норм, дотриманням мовленнєвої культури, мовленнєвого етикету, засобів логіко-емоційної виразності, законів текстотворення, використання засобів фігурального мовленнєвого вираження думки, що виконує прикрашальну функцію. Згідно з цим викристалізуються етапи формування процесу риторизації майбутнього учителя-філолога з урахуванням *дошкільного* і *пропедевтичного* (початкова школа) як фундаментального підґрунтя для *спеціального* етапу (основна школа), *загальноорієнтованого* (старша школа) і *професійно орієнтованого* (вища школа). Одним із найважливіших умінь і навичок кожного мовця є говоріння – уміння виражати свої думки за допомогою жанрово оформленого публічного висловлювання, що відповідає ситуації спілкування для ефективного впливу на одного чи багатьох

слухачів. На етапі підготовки до процесу риторизації проводиться моделювання майбутнього спілкування на основі ситуації. Етап керування передбачає вміння спрямовувати спілкування у потрібне русло.

Зосередимо свою увагу на етапі формування професійно орієнтованої риторичної майстерності майбутнього учителя української мови і літератури під час вивчення риторики у педагогічному ВНЗ. Культуромовна риторизація навчального процесу забезпечується усвідомленням основних загальних понять античної риторики (логос, етос, топос, пафос), основоположних розділів класичної риторики (інвенція, диспозиція, елокуція (елоквенція), меморія, акція), розумінням важливості тісного зв'язку з іншими науками, знаннями ораторського мистецтва давнього світу, античного ораторського мистецтва періоду Стародавніх Греції та Риму, європейського, давньоукраїнського та сучасного українського красномовства. При цьому особлива увага приділяється засвоєнню публічних жанрів монологічного, діалогічного і полілогічного спілкування. Можна виділити такі рівні втілення риторизації, як: 1) засвоєння знань із побудови тексту; 2) формування умінь продукування текстів різних стилів, типів і жанрів; 3) вироблення навичок використання прикрашальної функції оформлення текстів для створення насолоди під час сприймання слухачами; 4) виголошення тексту з дотриманням мовних норм, комунікаційних якостей мовлення, паралінгвістичних засобів та логіко-емоційної виразності, з урахуванням природної чи штучної (вербально описаної) навчальної ситуації спілкування.

Вважаємо, що в контексті проведеного дослідження перспективним є студіювання проблем удосконалення процесу риторизації в різних освітніх закладах.

Список використаних джерел

1. Минеева С. А. Проблемы и трудности риторизации. *Риторика диалога в становлении научно-гуманистической системы образования: проблемы исследования и преподавания* : материалы XI научно-практической конференции, 10–11 ноября 2002 г. / под ред. С. А. Минеевой. Пермь : ЗУУНЦ, 2002. С. 131–134.
2. Федоренко В. Відродження традицій українського красномовства: риторичний аспект вивчення української мови і літератури в школі крізь призму Всеукраїнського семінару методистів обласних інститутів

післядипломної освіти. *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. № 5 (68). С. 4–6.

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

Потюк Ірина Євгенівна

кандидат педагогічних наук, асистент,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка, potiuk@tnpu.edu.ua

Сьогодні інформаційне суспільство й стрімкий розвиток науково-технічного прогресу спонукають до впровадження інноваційних методів та засобів навчання, а також використання й імплементації відповідних технологій в освітній процес. Більше того, в нинішніх умовах реалізація навчального процесу, в основному, здійснюється дистанційно, що, своєю чергою, формує нові запити щодо якості надання освітніх послуг та вимоги щодо організації системи професійної підготовки майбутніх фахівців не лише мовних, але й немовних спеціальностей.

Так, невід’ємною складовою професійної компетентності висококваліфікованих фахівців (майбутніх, молодих, досвідчених) визначено цифрову компетентність, яку розуміють як здатність та вміння раціонально й системно застосовувати інформаційні технології чи інструменти для досягнення поставлених цілей. Тому навчальний процес повинен бути спрямований не лише на розвиток навичок критичного та аналітичного мислення для інтенсифікації цього процесу, але й на формування вміння продуктивного використання інформаційних технологій під час навчання для ефективного опрацювання інформації та її подальшого використання у професійній діяльності чи для особистих потреб у процесі повсякденної життєдіяльності.

Питання формування цифрової компетентності та результативного використання інформаційних технологій в освітньому процесі досліджували В. Биков, Р. Гуревич, Н. Морзе, С. Прохорова, О. Спірін. Зокрема український вчений В. Биков